

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 7. 2023. Issue 1.

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem **782**.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 7. 2023. Issue 1. Podgorica, June 2023.

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 7. 2023. Issue 1. Podgorica, June 2023.

CONTENTS:

FROM DEMOCRATIC TO REAL SOCIALISM: THE YUGOSLAV-SOVIET IDEOLOGICAL DISPUTE AND ITS RESULTS

Petar ZARKOVIC, Milivoj BESLIN..... p.9.

UNITED NATIONS CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES IN TIMES OF CRISIS, WITH SPECIAL FOCUS ON THE SITUATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Sabira GADZO-SASIC..... p.35.

MONTENEGRO IN THE SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS AFTER 2006

Milan SCEKIC..... p.49.

DECONSTRUCTION OF THE INTERCULTURAL TRIANGLE (IDENTITY - MULTICULTURALITY - INTERACTION)

Muedib SAHINOVIC..... p.67.

THE APPEARANCE OF AN IMPORTANT BOOK - Book review: Montenegrin dynasties lexicon

Ivan TEPAVCEVIC..... p.85.

FAILED ATTEMPT– Book review: Martin Previšić, Goli otok

Milan SCEKIC..... p.89.

RE-EXAMINATION OF TRADITIONAL HISTORICAL NARRATIVES – Book review: Hannes Grandits, The end of Ottoman rule in Bosnia

Adnan PREKIC..... p.97.

FROM CETNJE TO ISTANBUL - THE FATE OF A NATION AT THE TURN OF THE CENTURIES - Book review: Jovan Muhadinović, Ottoman Embassy and Muslims of Montenegro

Admir ADROVIC..... p.101.

FROM STAGNATION TO PROGRESS – Book review: Oded Galor, Humanity's Journey: The Origins of Wealth and Inequality

Milan SCEKIC..... p.107.

IN MEMORIAM: NOVAK KILIBARDA (1934–2023)

Novica VUJOVIC..... p.113.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS..... p.119.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 7. 2023. Issue 1. Podgorica, Jun 2023.

SADRŽAJ:

OD DEMOKRATSKOG DO REALNOG SOCIJALIZMA: JUGOSLOVENSKO-SOVJETSKI IDEOLOŠKI SPOR I NJEGOVI REZULTATI

Petar ŽARKOVIĆ, Milivoj BEŠLIN..... str.9.

UN KONVENCIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM U VREMENU KRIZA SA POSEBNIM FOKUSOM NA SITUACIJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Sabira GADŽO ŠAŠIĆ..... str.35.

CRNA GORA U UDŽBENICIMA POZNAVANJA DRUŠTVA NAKON 2006. GODINE

Milan ŠČEKIĆ..... str.49.

DEKONSTRUKCIJA INTERKULTURALNOG TRIANGLA - (IDENTITET – MULTIKULTURALNOST – INTERAKCIJA)

Muedib SAHINOVIĆ..... str.67.

POJAVA ZNAČAJNE KNJIGE - Prikaz knjige: Leksikon crnogorskih dinastija

Ivan TEPAVČEVIĆ..... str.85.

NEUSPIO POKUŠAJ - Prikaz knjige: Martin Previšić, Goli otok

Milan ŠČEKIĆ.....str.89.

PREISPITIVANJE TRADICIONALNIH ISTORIJSKIH NARATIVA - Prikaz knjige: Hannes Grandits, Kraj osmanske vladavine u Bosni

Adnan PREKIĆ..... str.97.

OD CETNJA DO STAMBOLA - SUDBINA JEDNOG NARODA NA PRELAZU VIJEKOVA - Prikaz knjige: Jovan Muhadinović, Osmansko poslanstvo i muslimani Crne Gore

Admir ADROVIĆ..... str.101.

OD STAGNACIJE DO PROGRESA - Prikaz knjige: Oded Galor, Putovanje čovečanstva: poreklo bogatstva i nejednakosti

Milan ŠČEKIĆ..... str.107.

IN MEMORIAM: NOVAK KILIBARDA (1934–2023)

Novica VUJOVIĆ..... str.113.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.122.

Review

OD STAGNACIJE DO PROGRESA

Prikaz knjige: Oded Galor, *Putovanje čovečanstva: poreklo bogatstva i nejednakosti*, Beograd, 2022, str. 291.

Milan ŠĆEKIĆ

University of Montenegro – History department, Montenegro

Danila Bojovica bb, Niksic, Montenegro

email: milans@ucg.ac.me

Izdavačka kuća „Laguna” objavila je 2022. knjigu izraelsko-američkog ekonomiste Odeda Galora „Putovanje čovečanstva: poreklo bogatstva i nejednakosti”. Knjiga ima 291 stranu, a sastoji se od predgovora, dvije tematske cjeline sa dvanaest poglavlja, dva zaključka (po jedan za obje tematske cjeline) i pogovora. Prva tematska cjelina („Odiseja ljudi”) sastoji se od šest poglavlja: „Prvi koraci”, „Izgubljeni u stagnaciji”, „Bura ispod površine”, „Punom parom”, „Metamorfoza”, „Obećana zemlja” i zaključnog razmatranja („Zaključak: rešenje tajne ekonomskog rasta”). Drugu tematsku cjelinu („Poreklo bogatstva i nejednakosti”) čini šest poglavlja: „Sjaj i beda”, „Pečati institucija”, „Kulturni činilac”, „Senka geografije”, „Zaveštanje poljoprivredne revolucije”, „Migracija iz Afrike” i zaključka („Zaključak: „Razotkrivanje tajne nejednakosti”).

U predgovoru („Tajne putovanja čovečanstva”) autor objašnjava da se od pojave *Homo sapiens* prije oko trista hiljada godina, način na koji je živio čovjek nije drastičnije promijenio sve do posljednjih nekoliko vjekova. Naprotiv, hiljadama godina čovjek je praktično stagnirao u borbi za opstanak i reprodukciju, a životni standard mu je bio toliki da je mogao da obezbjedi samo elementarne potrebe. Iako u nauci preovladava mišljenje da je kroz istoriju čovječanstva životni standard postepeno rastao, Galor to demantuje na osnovu teorije koju je 1798. izložio engleski naučnik Tomas Maltus, u kojoj tvrdi da „kad god društva uspeju da proizvedu višak hrane zahvaljujući tehnološkim pronalascima, povećanje životnog standarda koje bi usledilo uvek je moglo da bude samo privremeno jer bi dovelo do odgovarajućeg povećanja stope rađanja i smanjenja stope smrtnosti”. Čim brojnija populacija potroši viškove hrane koji su stvoreni zahvaljujući tehnološkim pronalascima, društvo se ponovo vraćalo pukom preživljavanju (siromaštvu). To govori da je kao posledica tehnološkog razvoja došlo do povećanje populacije, gustine naseljenosti, ali ne i poboljšanja uslova života i rasta životnog standarda. Tako se hiljadama godina

razvoj čovječanstva kretao u začaranom krugu, u kome objektivnog progressa nije bilo, dok se posljednjih nekoliko vjekova nije „izbavilo iz zamke siromaštva”.

U prvom poglavlju („Prvi koraci”) autor se bavi genezom razvoja ljudske vrste, ukazujući na značaj mozga i njegov evolutivni razvoj, po kome se čovjek razlikuje od drugih sisara, a koji je omogućio napredovanje i tehnološki razvoj čovječanstva. Kao jedan od najzačajnijih tehnoloških izuma koji je doprinio razvoju mozga, Galor smatra tehniku ovladavanja vatrom, koja je prvim ljudima omogućila da peku hranu, „što je podstaklo dalji rast mozga, pošto se smanjila enegrija za potrebna za žvakanje i varenje, pa su kalorije postale dostupnije i oslobođen je prostor u lobanji koji su ranije zauzimale vilične kosti i mišići”. I ne samo to, ovladavanje vatrom za razvoj mozga prvih ljudi koji su bili lovci i sakupljači plodova imalo je daleko veći značaj nego što mu autor pripisuje, omogućivši im da se griju, brane, osvjetljavaju prostor u kome žive, itd., što govori da se zaista radilo o epohalnom izumu. Pored mozga, kao drugi organ koji ljude bitno razlikuje od drugih sisara, autor izdvaja šake, čija je evolucija tekla uporedo sa mozgom: „Kada je ljudska vrsta ovladala tehnologijom klesanja kamena i pravljenja drvenog koplja, tada su poboljšani izgledi za opstanak onih koji su umeli da ih koriste precizno i silovito.” Potom autor govori kako su usljed razvoja tehnološke, društvene i kognitivne sposobnosti, praistorijski ljudi postali mnogo bolji lovci i sakupljači plodova. To je dovelo do povećanja populacije, pomanjkanja životnog prostora i ugroženosti sirovina, što je primoralo praistorijske ljude da se sele iz Afrike (pretežno preko delte Nila i Sinajskog poluostrva ka istočnom Sredozemlju, kao i preko moreuza Bab el Mandeb ka Arabijskom poluostrvu). No, i pored migracija, prilagađavanja novim sredinama, usvaršavanja alatki i tehnike, životni standard je zbog velike populacije bio irazito nizak. Zato su ljudi bili primorani da razmišljaju o novim načinima privređivanja, koji bi im omogućili sigurniju egzistenciju. Tako su prije oko dvanaest hiljada godina ljudi počeli da napuštaju nomadski i prelaze na sjedelački način života, što je vremenom na prostoru Plodnog polumjeseca (prostor duž rijeka Eufrat i Tigar koji se prostire prema istočnom Sredozemlju i oko delte rijeke Nil u Egiptu), koje je imalo raznovrstan i bogat biljni i životinjski svijet, dovelo do razvoja poljoprivrede. Prelazak na novu granu privrede sa prostora jugoistočne Azije vremenom je zahvatio većinu čovječanstva. Na obalama rijeka Eufrata, Tigra i Nila nastaju veliki gradovi, ljudi su ovladali brojnim tehnikama, adaptirali životinje za naporan rad i usavršili razne alatke, koje su trebale da olakšaju razvoj poljoprivrede. Ali uprkos evidentnom progressu i tehnološkim inovacijama, zbog brojne populacije kao posljedice poljoprivredne revolucije, čovječanstvo je i dalje stagniralo.

U drugom poglavlju („Izgubljeni u stagnaciji”) autor daje odgovor zbog čega čovječanstvo nije moglo da prevaziđe stanganaciju i izbjegne „zamku siromaštva”, pozivajući se na uglednog engleskog naučnika Tomasa Maltusa i njegov „Ogled o načelu razvoja stanovništva” (1798), u kome je izložio tezu da „čovečanstvo na duže staze nikada neće napredovati i prosperirati jer će sve što bude proizvelo na kraju biti potrošeno zbog povećanja broja stanovnika”. Tim prije jer se povećanje broja stanovnika na ograničenom prostoru pogubno odražavalo na životni stan-

dard, budući da se veliki broj ljudi nakon seobe iz Afrike nadmetao za iste resurse. Tako je nakon privremenog progressa i nekontrolisanog populacionog rasta, društvo neizbježno zapadalo u „zamku siromaštva”. Štaviše, u pojedinim društvima je zbog velikog rasta broja stanovnika „životni standard bio čak gori od pukog vraćanja na prvobitni nivo; postojala je i mogućnost potpune propasti društva.” Zato uz brojne druge promjene koje je donijela, „neolistka revolucija nije imala nikakav primetan dugoročan uticaj ni na ekonomske mere životnog standarda (prihod po stanovniku) ni na biološke (očekivani životni vek)”.

U trećem poglavlju („Bura ispod površine”) autor izlaže da je neposredno pred početak neolitske revolucije na svijetu bilo 2,4 miliona ljudi, da je do početka devetnaestog vijeka broj ljudi bio gotovo veći od milijardu stanovnika, kao i da je rast populacije ubrzavao proces novih pronalazaka. Kao primjer kojim potkrepljuje ovu tezu, Galor navodi Gutenbergovu štamparsku revoluciju, ukazujući da je Johan Gutenberg rođen u Majncu, da je jedno vrijeme živio u Strazburu, te da je kojim slučajem „bio rođen u nekom zabačenom selu, njegov put pronalasku bio bi prepun prepreka”. Dalje tvrdi da su „veličina i sastav stanovništva proizvod maltuzijanskih sila”, i ukazuje da se među stanovništvom mogu razlikovati dvije kategorije: tabor za kvantitet i tabor za kvalitet. Tabor za kvantitet stremi brojnijoj porodici, koja u prosjeku ima četvero djece, od kojih dvoje prežive, dok tabor za kvalitet u prosjeku ima dvoje djece, koja zbog obrazovanja koje su im priuštili roditelji, mimo životnih partnera pronalaze poslove u trgovini i zanatstvu, čime stvaraju pretpostavke za bolji život svojih potomaka jer imaju „veći kapacitet za zarađivanje”.

U četvrtom poglavlju („Punom parom”) autor kritikuje klasične prikaze industrijske revolucije, sa velikom brojem fabrika i gustim crnim dimom kao kontrastom engleskog sela, u kojima se u nehumanim uslovima eksploatišu djeca. Zato se s pravom pita: „ako su fabrike koje su zagađivale vazduh i reke bile srž industrijske revolucije, zašto se baš tada i tamo očekivani životni vek povećao a mortalitet beba u ogromnoj meri smanjio? Ako je industrijska revolucija preobražavala vedre seljake u jadne radnike, zašto otada poljoprivrednici širom sveta migriraju u velike industrijalizovane gradove. A ako je industrijska revolucija u svojoj biti bila eksploatacija dečje radne snage, zašto se baš u to doba, od svih doba, donose zakoni o zabrani dečjeg rada i osnivaju škole, i to baš u najindustrijalizovanijim oblastima i zemljama od svih oblasti i zemalja na svetu?” Na ova pitanja autor daje argumentovane odgovore, ukazujući da je industrijalizacija ubrzala tehnološki razvoj, doprinijela stvaranju ljudskog kapitala, omogućila da obrazovanje postane dostupno širokim masama, doprinijela da se u industrijski razvijenim zemljama najprije zakonski ograniči i postepno ukine dječji rad...

U petom poglavlju („Metamorfoza”) autor tvrdi da se tokom rane faze industrijalizacije, zbog dinamičnog tehnološkog razvoja i povećanja prihoda, u većini zemalja koje su bile obuhvaćene procesom industrijalizacije, broj populacije povećao. Od druge polovine XIX vijeka taj trend se mijenja, a u razvijenim zemljama stopa rasta populacije i fertilitet opadaju. U drugim djelovima svijeta ovaj proces

dinamičnijim tempom dogodio se u XX vijeku. „Prvi put u istoriji čovečanstva tehnološki napredak je uslovio dugoročno povećanje životnog standarda, stavljajući tačku na epohu stagnacije”. Sa razvojem industrijalizacije obrazovanje dobija na značaju, za rad u proizvodnji, trgovačkom i sektoru usluga neophodna je elementarna pismenost, što primorava roditelje da ulažu u obrazovanje djece, stopa pismenosti u razvijenim zemljama se značajno povećava, tokom dužeg vremenskog perioda smanjuje se razlika u primanjima između muškaraca i žena, tehnološki izumi umanjuju značaj fizičkog rada kao dominantno muškog posla... Tako je čovečanstvo prvi put u istoriji izbjeglo „zamku siromaštva”.

U šestom poglavlju („Obećana zemlja”) Galor govori da je tehnološki progres doprinio rastu životnog standarda, da se produžio prosječan životni vijek, smanjila smrtnost stanovništva, nastali industrijski gradovi sa brojnom populacijom, od kojih će neki (Detroit, Bafalo, Klivlend, Pitsburg) u drugoj polovini XX vijeka doživjeti ekonomski i privredni sunovrat zbog izmještanja proizvodnje u zemlje sa jeftinijom radnom snagom, da je ekonomski prosperitet bio očigledan, životna sredina ugrožena...

U sedmom poglavlju („Sjaj i beda”) autor izlaže da je industrijski i tehnološki razvoj stvorio ogromne razlike između razvijenih i nerazvijenih zemalja, zbog čega se veliki broj ljudi iz Afrike, Bliskog istoka i Latinske Amerike godinama izlaže riziku i strada u nastojanju da se domogne Evrope i Sjedinjenih Američkih Država (preko milion ljudi 2015. je brodovima prešlo Sredozemno more). U nastavku argumentovano ukazuje da su razlike u životnom standardu, prosječnom životnom vijeku, mortalitetu novorođenčadi, učestalosti pojave neuhranjenosti, trgovinskoj razmjeni, poljoprivrednoj proizvodnji, snabdjevenosti stanovništva električnom energijom, internetom, ogromne između razvijenih i nerazvijenih zemalja.

U osmom poglavlju („Pečati institucija”) autor prikazuje koliki je značaj političkih i ekonomskih institucija za razvoj preduzetništva i inovativnosti, ukazuje da su se demokratske zemlje brže ekonomski razvijale i istovremeno objašnjava da „ne znači nužno da demokratija uzrokuje ekonomski rast”. Naprotiv, demokratska društva stvaraju dobre pretpostavke za razvoj preduzetništva i inovativnosti jer se zalažu za vladavinu prava, zaštitu prava svojine, spriječavaju korupciju, nepotizam, diskriminaciju... U nastavku objašnjava zbog čega su neke bivše kolonije postale uspješne države, dok druge ne mogu da se izbave iz „zamke siromaštva”.

U devetom poglavlju („Kulturni činilac”) autor analizira moć kulture, tretira pitanje kulture razvoja i kulturne inertnosti, nastojeći da objasni koliki uticaj kultura ima na razvoj i prosperitet, odgoj mladih naraštaja, na stvaranje ljudskog kapitala, pojavu demografske tranzicije, sticanje povjerenja među ljudima, prema političkim i finansijskim institucijama, uticaj na ljude da planiraju, štede, prihvataju savremene tehnologije, ideje, paradigme, kulturne vrijednosti, suživot sa različitim etničkim i vjerskim zajednicama...

U desetom poglavlju („Senka geografije”) autor se bavi uticajem geografskih

faktora na ekonomski razvoj i prosperitet, s obzirom na to da „geografija određuje i dostupnost prirodnih bogatstava, resursa kao što su fosilna goriva i prirodni minerali”. U skladu sa tim, Galor tvrdi da zemlje koje izlaze na more imaju bolje predispozicije da budu ekonomski bogatije od zemalja koje nemaju izlaz na more. Kao potvrdu teze navodi da je od 44 države koje nemaju izlaz na more, izuzev Švajcarske i Austrije koje su ekonomski bogate, sa većinom drugih država to nije slučaj. U nastavku objašnjava kako je došlo do uspona Evrope, analizira porijeklo ekstraktivnih institucija, geografsko porijeklo kulturnih osobina i korjene uporednog razvoja.

U jedanaestom poglavlju („Zaveštanje poljoprivredne revolucije”) autor se zanima porijeklom i uticajem koji je neolitska revolucija imala na tehnološki progres razvijenih civilizacija i objašnjava zašto su određeni djelovi svijeta imali pogodnije uslove za razvoj poljoprivrede, i sa lovačko-sakupljačkog prešli na sjedilački način života. Potom tvrdi da u regionima koji su imali pogodne uslove za uzgoj pšenice „bilo izvjesnije da će nastati složena hijerarhijska društva”, za razliku od regiona u kojima se gajilo krtolasto i korjenasto povrće, čija su društvena uređenja bila mnogo prostija i više nalikovala stočarsko-nomadskim društvima. Pored prednosti, Galor ističe i negativne strane društava koja su se usavršila u sektoru poljoprivrede, budući da se u njima proces urbanizacije i tehnološki progres sporo odvijao, usljed čega je bilo „odloženo stvaranje ljudskog kapitala i početak demografske tranzicije.”

Napokon, u posljednjem, dvanaestom poglavlju („Migracija iz Afrike”), autor objašnjava kako raznovrsnost stanovništva utiče na tehnološki i ekonomski napredak, kako generiše sukobe i nasilje, analizira porijeklo i raznovrsnost ljudske populacije, uticaj diverziteta stanovništva na ekonomski progres i prosperitet... Završna razmatranja iznijeta su u zaključcima za prvi i drugi dio knjige.

Autorov iskaz je moderan, originalan i razumljiv, činjenice pouzdane, a zaključci o istorijskim događajima i procesima utemeljeni. Kao veliki erudita, Galor je izuzetno zanimljiv i ubjedljiv pisac, praktično svaku tvrdnju argumentuje činjenicama, a da pritom ne zamara čitaoca faktografijom. Naprotiv, kao vrsan poznavalac istorijskih i ekonomskih procesa, kreativnim promišljanjima i potrebom da ponudi širok spektar dokaza kojima potkrepljuje tvrdnje, na čitalačku publiku ostavlja utisak dobro obaviještenog i lucidnog pisca. Istina, autorova težnja da kroz obilje raznovrsnih podataka potvrdi hipoteze, katkad ga dovode u poziciju da ponavlja određene tvrdnje (npr. da se sa industrijskim i tehnološkim razvojem konstantno povećavao procenat djece koja pohađaju školu, smanjivao udio nepismene populacije, itd.). Takođe, tvrdnje da se kao posljedica industrijalizacije i tehnološkog progressa širom svijeta broj članova porodice samanjivao, donekle su i tačne i sporne s obzirom na konstantan demografski rast svjetske populacije.

Posebno afričkog kontinenta, čije se stanovništvo u pojedinim državama od druge polovine XX vijeka do danas oko deset puta uvećalo. Ali to ne umanje činjenicu da je knjiga Odeda Galora veoma dragocjeno štivo ne samo za historičare i ekonomiste već generalno za sve ljubitelje pisane riječi. Jer je autor moderan, interesantan i dobar pripovjedač, koji strpljivo i argumentovano ruši stereotipe o konstantnom progresu čovječanstva kroz istoriju, omogućivši i prosječno obaviještenom čitaocu da razumije tematiku kojom se bavi. U tome se i sastoji umijeće velikih pisaca. Zato ne čudi što je čitalačka publika na zapadu, za razliku od domaće, prepoznala značaj Galorove knjige, i s pravom je svrstala među najznačajnija djela današnjice (*Sapiens*, *Mikrobi puške i čelik*), a Galora kao naučnika i mislioca ravnog Juvalu Noa Harareu i Džaredu Dajmondu.